

Myllsvassdraget

Lunner Historielag
STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Lunner Historielag

STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

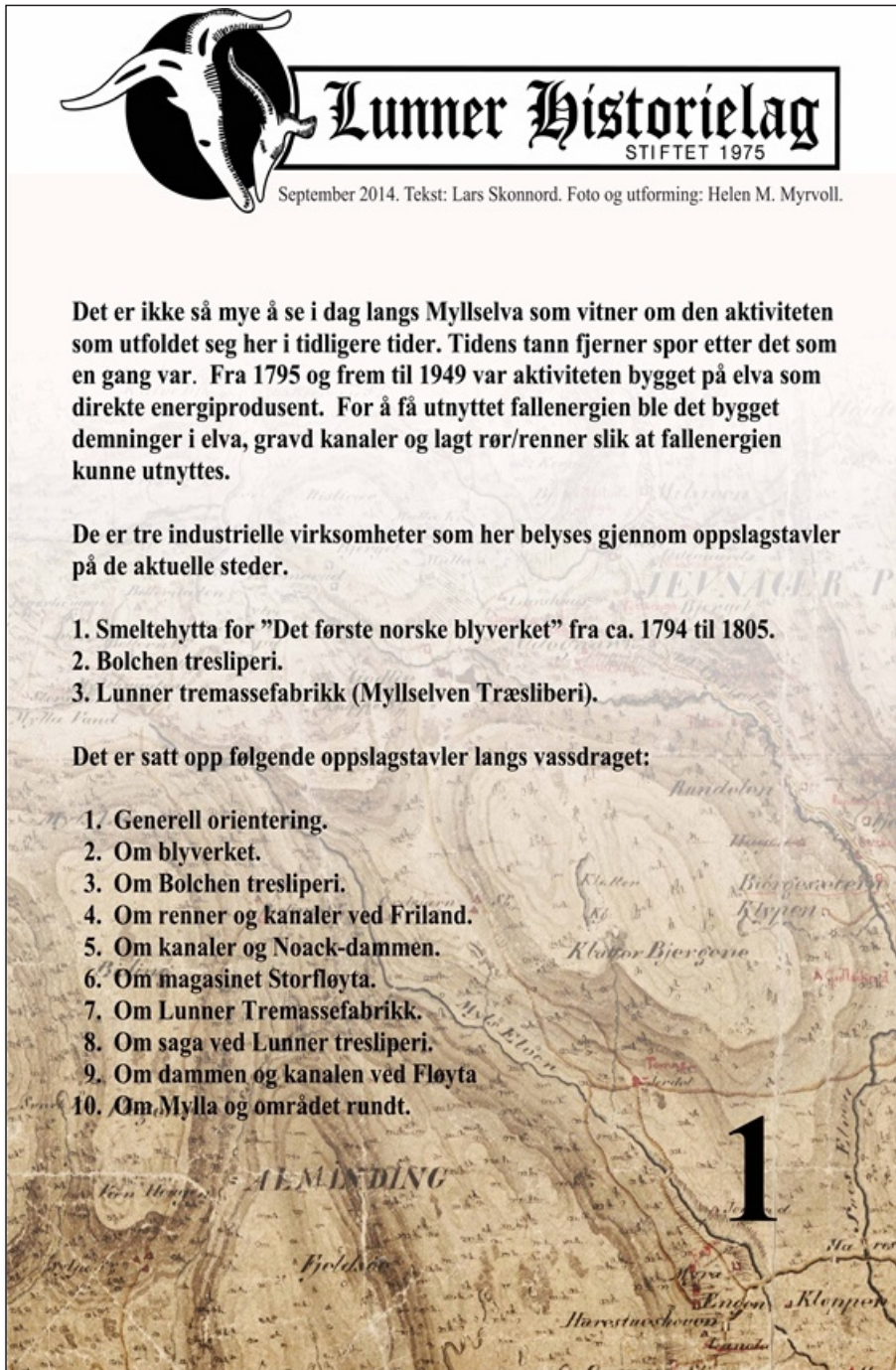
Det er ikke så mye å se i dag langs Mylsselva som vitner om den aktiviteten som utfoldet seg her i tidligere tider. Tidens tann fjerner spor etter det som en gang var. Fra 1795 og frem til 1949 var aktiviteten bygget på elva som direkte energiproducent. For å få utnyttet fallenergien ble det bygget demninger i elva, gravd kanaler og lagt rør/renner slik at fallenergien kunne utnyttes.

De er tre industrielle virksomheter som her belyses gjennom oppslagstavler på de aktuelle steder.

1. Smeltehytta for "Det første norske blyverket" fra ca. 1794 til 1805.
2. Bolchen tresliperi.
3. Lunner tremassefabrikk (Mylselven Træsliberi).

Det er satt opp følgende oppslagstavler langs vassdraget:

1. Generell orientering.
2. Om blyverket.
3. Om Bolchen tresliperi.
4. Om renner og kanaler ved Friland.
5. Om kanaler og Noack-dammen.
6. Om magasinet Storfloyta.
7. Om Lunner Tremassefabrikk.
8. Om saga ved Lunner tresliperi.
9. Om dammen og kanalen ved Fløyta
10. Om Mylla og området rundt.

Lunner Historielag

STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om Blyverket - (Det første norske Blyverk).

Blymalm (Blyulfid PbS) kan en noen steder se i dagen i Gruaområdet. Sammen med blymalm finnes også ofte litt sølv. Det var derfor ikke uten grunn at en ble interessert i blymalmen. Folk fra Kongsberg Sølvverk var med i letingen etter malm i Gruaområdet. Smeltingen av malmen førte til stor aktivitet i Mylledalen. Det var Bernt Anker som var primus motor for byggingen av smeltehytta. For å få energi til driften, var Mylleselva det nærmeste stedet der vannføringen var stor nok.

Et stort anlegg reiste seg i Vestbygda på Harestua og ga opphav til demninger, vannhjul, vannrenner, smeltehytte, lagerhus og beboelseshus. Den første smeltinga skjedde i 1794. Fra gruvene i Gruaområdet og fra Kirkeby i Nittedal ble malmen kjørt til Mylleselva for smelting. Her ble malmen røstet, det vil si oppvarmet med trekull under oksygentilførsel.

Ankers blyverk i Mylleselva tegnet i 1802 av engelskmannen William Frederik Wells. Kopi fra UB i Oslo.

Lunner Historielag

STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om Bolchen tresliperi

Myllselvas fall er på ca 280 meter, vesentlig konsentrert om øvre og nedre del av elva. I den nedre delen av elva var det derfor naturlig å bygge et anlegg som utnyttet fallenergien.

I 1870 årene ble det bygget et tresliperi i det området der det gamle blyverket hadde ligget. Primus motor i arbeidet var Hans Bolchen og sliperiet fikk navn etter han.

Siden vannføringen i Myllselva ikke er så stor utenom vårløsningen, måtte en prøve å forlenge sesongen ved å bygge kanaler og dammer og dessuten øke fallhøyden. Anlegg i denne forbindelse kan du lese om på tavle nr. 4 og nr. 5.

I 1908 ble anlegget delvis ødelagt av flom etter at flere dammer hadde brutt sammen etter langvarig regn. Anlegget ble bygget opp igjen, men forfalt gradvis. Det ble nedlagt før første verdenskrig.

Grunnmuren til fabrikkhallen kan sees, videre kanaler og tilførselsrenner til anlegget. Hvordan alle funksjoner for dette anlegget var, er noe usikkert for området rett ovenfor Friland.

Grunnmuren til fabrikkhallen

Lunner Historielag
STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skønnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om renner og kanaler ved Friland

For å få fallhøyde og dessuten samle opp vann, ble det gravet en kanal fra Noakdammen og mot et område som ligger bak Friland. Dammen ble kalt Kubbdammen. Ordet kubb er knyttet til tømmerstokk som er under en meter (gjerne 60-80 cm.). Hvorvidt det ble skåret kubb her, er det ikke skrevet noe om. Fra Kubbdammen og mot Friland går det en kanal. Den fører til et område der det står en grunnmur. Hva opprinnelsen til den grunnmuren er vet vi heller ikke, men fra denne grunnmuren går flere kanaler utover. Fra området der Friland ligger i dag ble det bra fall mot området der grunnmuren etter sliperiet ligger.

At vannet ble vurdert som viktig, forteller en liten bekk som ble ført mot fallområdet. Denne enkle kanalen ligger bak gjerdet som fører opp mot Friland og er lett synlig. De andre kanalene og Kubbdammen ligger et stykke inn i skogen bak Friland. Lunner Almenning har hogget i området ved kanalene slik at en nå kan få et inntrykk av den delen av anlegget som lå her.

Hvordan dette anlegget nedenfor murrestene, ovenfor Friland var, er noe uklart. I en kanal som fører mot Friland, ble det funnet en grov vaier. Hva denne har vært brukt til er usikkert. Her kan en gjøre sine refleksjoner både om det ene og det andre. Spennede.

Fortsatt er mye av kanalsystemene godt synlig. Følger en denne kanalen kan en se restene etter Kubbdammen litt lenger inn (ovenfor Friland).

Lunner Historielag

STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om kanaler og Noackdammen

Hvis en skal utnytte den energien som ligger i vannets fall i elva, må vannet ha en viss fallhøyde i form av et vannfall. Dette har en oppnådd i den nedre delen av elva ved å bygge en dam (Noackdammen etter dambygger Noack Olsen) og lede vannet i elva inn i en håndgravet kanal på 600 meter.

Kanalen fører til en dam (Kubbdammen), der vannet ble fordelt på nye kanaler og ledet mot elva der Sliperibygningen ble reist. Vann ble ledet i et rør som førte ned mot kjelleren på Sliperibygningen der vannet drev en turbin, som igjen drev slipesteinen i Sliperiet.

Det er flere kanaler fra området nedenfor Kubbdammen, så det er mulig at kubbe ble ledet i renner ned mot Sliperiet. Både Noackdammen og kanalene viser at det var et stort arbeid som ble utført i forbindelse med byggingen. Når en tenker på at dette ble utført for hånd, blir en ganske imponert over tidlige generasjoners slit. Noackdammen brøt også sammen under flommen i 1908.

På andre siden av elven kan du se mer av muren.

Lunner Historielag
STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om magasinet Storfløyta

Myllselva er ingen stor elv. I en vårflo og ved store nedbørmengder var vannføringen mye større enn ellers i året. For å sikre at vannføringen ble stor nok til å drive fabrikk i lengre perioder, bygget man en dam som samlet vannet i elva. På den måten kunne en få mer stabil drift og i lengre periode.

Dammen her ble lagt på et sted der fallet ikke er så stort og på den måten fikk en et ganske stort magasin.

I dag fremtrer dette magasinet som et lite tjern, kalt Storfløyta. I de senere årene har det samlet seg en del torv ved utløpet.

Et skikkelig stykke arbeid. Bak demningen ligger Storfløyta.

Lunner Historielag

STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om saga ved Lunner Tremassefabrikk

På den tiden da Myllselva tresliperi, senere Lunner Tremassefabrikk var i drift, var det store dimensjoner på tømmeret. Samtidig var nok prisene på trematerialer tidvis ganske gode. Om det var dette som var ledemotivet for at Torstein Berger bygget en sag på nedsiden av tresliperiet vites ikke, men Berger var en driftig kar som så mulighetene. Vannmengden som ble brukt i produksjonen på tresliperiet, ble brukt om igjen på saga. Nedenfor sliperiet ble vannet samlet i sagdammen og derfra ført i rør i bunnen av saga der en turbin drev saga.

Vannets betydning var stor, sagmesteren regulerte vannmengden med en vaier som åpnet en luke alt etter størrelsen på stokken som skulle kløyves.

Da sliperiet gikk konkurs i 1920/30 overtok Lunner Almenning saga og drev denne til slutten av 1940 tallet. I denne tiden fungerte saga som en liten bygdesag, der bruksberettig hogg ut tømmer som de fikk skåret på saga. Saga opphørte da storsagbruket på Harestua ble etablert i 1949.

Som flotte bautaer står restene etter sagbruket.

7

Lunner Historielag

STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om Lunner tresliperi

Lunner tresliperi, eller egentlig Myllselvas tresliperi, senere Lunner tremassefabrikk ble etablert i 1887/1888. Driften varte helt frem til 1929.

Dette tresliperiet utnyttet fallene i den øvre del av Myllselva, men for å få et skikkelig fall måtte elva demmes opp så mye at vannet kunne ledes inn i en kanal. Kanalen endte i en dam der vannet ble ført inn i et rør som ledet til bunnen av tresliperiet.

Det er beskrevet trerenner for tømmer fra denne dammen, enten til fabrikk eller til saga nedenfor sliperiet. Selve sliperiet var et stort anlegg. Bilder fra den tiden viser store fabrikkbygninger som alle er borte. De ferdige buntene med tremasse ble fraktet med hest til Grua stasjon for videreforsendelse. Anlegget produserte rundt 1000 tonn tremasse i året.

I bakken her mot nord lå administrasjonsboligen, stall, lagerrom og lagerhall med mer. Det sto der da familien Snellingen overtok i 1940 etter Einar Belteren. Til venstre hvor Rødekorshytta sto til den brant ned, var det vaktmesterbolig. Ved elven sto det en stor bygning med husvære til de som arbeidet på fabrikk. På de store søylene lenger ned ved elven lå selve fabrikkbygningen.

Dette er en gammel generator fra krigens dager. Den som sto på en liten lastebil og ble fyrt med knott (små trebiter).

Lunner Historielag
STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om dammen og kanalen ved Fløyta

For å få kraft til å drive et tresliperi for 100 år siden, trengtes energi fra rennende vann. Vannet måtte ha fall av en viss størrelse for å drive turbinene. En demmet da opp Myllselva ved å bygge en demning ved østenden av Fløyta. Dammen ligger på nedsiden av Myllsdammen. Vannet fra denne dammen ble ført inn i en kanal som igjen ledet til en dam ovenfor Sliperiet. Herfra gikk vannet i et rør ned til kjelleren i Sliperiet. Torstein Berger var eier av begge anleggene.

Vi kan se restene etter muren over Myllselva og kanalen som førte vannet til området overfor sliperiet. I 1908 var det en naturkatastrofe i Myllsdalen. Store nedbørmengder førte til at murdammene nedover dalen brøt sammen og forårsaket store ødeleggelser på sin ferd, både på dyrket jord og fabrikkanlegg.

Midt på bildet skimtes veien til Grua. Her ble 200 kilos celluloseballer fraktet med hest til Grua stasjon for videreforsendelse.

Lunner Historielag
STIFTET 1975

September 2014. Tekst: Lars Skonnord. Foto og utforming: Helen M. Myrvoll.

Om Mylla og området rundt

Mylla ligger i Nordenden av Nordmarka, vannet ligger 496 m. over havet og 5 kilometer langt. Området fra Mylla til Grua og omgivelsene rundt, er holdt for å være et av de mest nedbørsrike i omgivelsene.

Det har vært strid om eiendomsrettighetene til reguleringen av vannet. Det var i sin tid en rettssak mellom Løvenskiold og Lunner Almenning. Den gikk til høyesterett og en dom i 1934 ga Løvenskiold medhold. Men en viktig passus i dommen var at Løvenskiold skulle påse at vannstanden i vannet skulle holdes mest mulig konstant. Uten denne klausul vil vannet kunne bli regulert og mulighetene for skigåing kunne bli vanskelig.

Da sliperiene i Myllsdammen var i drift, var det stor transport av tømmer fra Sinnerdalen og områdene rundt til fabrikkene. På vinterstid ble tømmeret kjørt med hest og slede, om sommeren ble tømmeret rodd over vannet.

Området her ved Myllsdammen er utgangspunkt for mange turer i Osloområdet. Murdammen er et pent stykke dambygging.

